

NHẬN DIỆN MỘT SỐ NGUY CƠ GÂY XUNG ĐỘT MÔI TRƯỜNG LÀNG NGHỀ MẶN XÁ, HUYỆN YÊN PHONG, TỈNH BẮC NINH

NGUYỄN THỊ THU HÀ, NGUYỄN ĐÌNH ĐÁP

Tóm tắt: Xã Văn Môn (huyện Yên Phong, tỉnh Bắc Ninh) có làng nghề tái chế nhôm MẶN XÁ tồn tại lâu đời, góp phần quan trọng vào phát triển kinh tế - xã hội. Tuy nhiên, hệ quả môi trường nơi đây đang đặt ra nhiều thách thức. Trải qua nhiều năm sản xuất, các cơ sở đã thải ra khoảng hơn 300 nghìn tấn bã xỉ thải và rất nhiều khí thải không qua xử lý, gây ô nhiễm môi trường nghiêm trọng. Hậu quả là đời sống, sức khỏe của rất nhiều người dân trong xã bị ảnh hưởng, số người bị các bệnh về đường hô hấp, ung thư ngày càng gia tăng... Bài viết dựa trên cơ sở tiếp cận lý thuyết về xung đột môi trường làng nghề, tiến hành phân tích, nhận diện những nguy cơ dẫn đến xung đột môi trường làng nghề tái chế nhôm MẶN XÁ, từ đó đề xuất một số giải pháp bảo vệ môi trường làng nghề tại khu vực này.

Từ khóa: ô nhiễm môi trường, làng nghề, xung đột môi trường

IDENTIFY SOME ENVIRONMENTAL CONFLICTS OF CRAFT VILAGE MAN XA, YEN PHONG DISTRICT, BACNINH PROVINCE

Abstract: Van Mon commune (Yen Phong, Bac Ninh) is a long-standing Man Xa aluminum recycling craft village, making an important contribution to socio-economic development. However, the environmental consequences here are also posing many challenges. Over the years of production, the facilities have emitted more than 300 thousand tons of waste slag and a lot of untreated emissions, causing serious environmental pollution. As a result, the lives and health of many people in the commune are affected, the number of people suffering from respiratory diseases, cancer is increasing. The article is based on the assessment of the current environmental situation and the environmental planning of the craft village to analyze and identify the risks leading to environmental conflicts in the Man Xa craft village, thereby proposing some solutions for environmental protection of craft villages.

Keyword: environmental pollution, craft villages, environmental conflicts

1. Đặt vấn đề

Xung đột môi trường là một trong những chủ đề nghiên cứu quan trọng, nhưng là khái niệm mới. Theo Vũ Cao Đàm (2002), xung đột môi trường là một dạng xung đột xã hội, là quá trình hình thành và phát triển mâu thuẫn giữa các nhóm xã hội trong sự liên quan đến các vấn đề môi trường [10]. Một số dạng xung đột môi trường phổ biến [11]: *xung đột nhận thức*

(là dạng xung đột đơn giản nhất, có căn nguyên từ sự hiểu biết khác biệt nhau trong hành động của các nhóm, dẫn tới phá hoại môi trường); *xung đột mục tiêu* (người sản xuất làng nghề luôn muốn tăng lợi nhuận, nhưng lại không chịu đầu tư kinh phí cho công nghệ, xử lý ô nhiễm... gây ô nhiễm môi trường, ảnh hưởng đến sức khỏe của chính mình và những người xung quanh); *xung đột lợi ích* (lấn

chiếm, sử dụng đất đai công cộng làm nơi sản xuất hoặc đổ phế thải làng nghề dẫn tới những bức xúc, mâu thuẫn); *xung đột quyền lực* (các doanh nghiệp, hộ sản xuất lớn trong làng nghề giành lợi thế với những doanh nghiệp, hộ sản xuất nhỏ thông qua cạnh tranh, tranh chấp về vị trí, đất đai, các mối quan hệ khác...)

Xung đột môi trường làng nghề là quá trình hình thành và phát triển mâu thuẫn giữa các nhóm xã hội liên quan đến vấn đề môi trường do hoạt động của làng nghề gây ra. Xung đột môi trường làng nghề diễn ra rất phức tạp và thường không có ranh giới rõ ràng. Đó có thể xung đột trong nội bộ cư dân làng nghề, người bị hại với người gây hại có khi lại là một hoặc người bị hại lại bị ràng buộc bởi những quan hệ kinh tế hoặc quan hệ huyết thống với người gây hại [11]. Mặt khác, ở hầu hết các làng nghề, vấn đề lợi ích kinh tế vẫn được đặt lên trên vấn đề bảo vệ môi trường (BVMT) và sức khỏe cộng đồng, dẫn đến những mâu thuẫn và xung đột trong cộng đồng [10].

Làng nghề cô đúc nhôm Mẫn Xá (xã Văn Môn, huyện Yên Phong, Bắc Ninh) được xem là một trong những làng nghề ô nhiễm nhất cả nước [6]. Giàu lên nhanh chóng từ nghề tái chế, nhưng đây cũng là ngôi làng “vững” danh hiệu không ai mong muốn “làng ung thư” đứng đầu cả nước những năm gần đây [3]. Nhiều năm qua, hàng nghìn hộ dân xã Văn Môn luôn bức xúc vì phải sống trong ô nhiễm môi trường (ÔNMT) do làng nghề đúc nhôm gây ra. Vấn đề ÔNMT làng nghề Mẫn Xá đang nảy sinh nhiều mâu thuẫn, xung đột, từ dự án xử lý chất thải làng nghề, hay khi chính quyền vận động nhân dân hiến đất nông nghiệp để xây dựng cụm công nghiệp (CCN) làng nghề nhưng chủ đầu tư thực hiện không đúng cam kết ban đầu...

Trên cơ sở tiếp cận xung đột môi trường, nội dung bài viết sẽ phân tích, nhận diện những nguy cơ xung đột môi trường làng nghề dựa trên đánh giá, phân tích những nguy cơ từ ô nhiễm do chất thải làng nghề; tác động của hoạt động sản xuất làng nghề tới sức khỏe cộng đồng; mâu thuẫn, xung đột giữa chủ đầu tư, các hộ dân làng nghề liên quan đến Dự án CCN làng nghề Mẫn Xá; xung đột trong quản lý môi trường làng nghề của xã Văn Môn, xung đột giữa làng nghề và địa phương lân cận do chịu tác động môi trường của làng nghề; từ đó bài viết đề xuất một số giải pháp giải quyết xung đột môi trường, BVMT làng nghề tại khu vực này.

2. Cơ sở dữ liệu và phương pháp nghiên cứu

2.1. Cơ sở dữ liệu

Các dữ liệu nghiên cứu dựa trên Dự thảo Đề án tổng thể xử lý môi trường làng nghề xã Văn Môn, huyện Yên Phong, tỉnh Bắc Ninh giai đoạn 2022 - 2026. Ngoài ra, dữ liệu bài báo là một phần kết quả nghiên cứu của đề tài cấp cơ sở “*Nghiên cứu xung đột môi trường tại một số làng nghề trên địa bàn huyện Yên Phong, tỉnh Bắc Ninh*” do Viện Địa lý nhân văn chủ trì thực hiện năm 2022.

2.2. Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp chủ yếu được sử dụng là phương pháp tổng hợp và phân tích tư liệu thứ cấp, các tài liệu được sử dụng bao gồm tài liệu về tình hình kinh tế - xã hội, hiện trạng môi trường, quản lý môi trường làng nghề huyện Yên Phong, tỉnh Bắc Ninh. Ngoài ra, nghiên cứu cũng tiến hành phỏng vấn sâu lãnh đạo xã Văn Môn, các hộ dân làm nghề và không làm nghề thôn Mẫn Xá và khảo sát về hiện trạng ÔNMT, công tác quy hoạch môi trường, xử lý chất thải làng nghề xã Văn Môn.

3. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

3.1. Hiện trạng môi trường làng nghề Mẫn Xá

Làng nghề cô đúc nhôm thôn Mẫn Xá xuất hiện từ những năm 60 của thế kỷ XX và phát triển rất mạnh khoảng 25 năm gần đây. Làng nghề có 450 cơ sở cô đúc nhôm, 100 cơ sở kinh doanh phế liệu [8]. Chất thải phát sinh như bã, xỉ thải, khí thải không qua xử lý thải trực tiếp ra môi trường. Theo kết quả quan trắc môi trường của Sở Tài nguyên và Môi trường tỉnh Bắc Ninh, tình trạng ô nhiễm môi trường xã Văn Môn chủ yếu phát sinh từ làng nghề cô đúc nhôm Mẫn Xá [4].

Ô nhiễm môi trường không khí là vấn đề đáng quan tâm tại Mẫn Xá. Nguyên nhân là do nguồn nguyên liệu sử dụng, qua quá trình sản xuất (cô đúc) thô sơ, không có các biện pháp giảm thiểu, gây ÔNMT, ảnh hưởng đến sức khỏe người dân trong làng và xung quanh. Kết quả quan trắc chất lượng môi trường không khí xung quanh cho thấy: các chỉ tiêu phân tích (tiếng ồn, bụi, SO₂, NO₂) đều vượt quy chuẩn cho phép từ 1,2 đến 2,8 lần [6].

Nước thải phát sinh từ quá trình sinh hoạt và sản xuất không được thu gom, xử lý, xả trực tiếp ra các ao hồ, kênh mương. Hệ thống thoát nước của địa phương bị xuống cấp nghiêm trọng, không còn khả năng thoát nước dẫn đến nước thải bị ứ đọng lâu ngày, phát sinh mùi gây ÔNMT. Kết quả quan trắc chất lượng nước mặt tại ao tiếp nhận nước thải của làng nghề Mẫn Xá qua các năm cho thấy: các chỉ tiêu phân tích hữu cơ và các kim loại nặng cao hơn quy chuẩn cho phép từ 1,5 đến 16 lần [2].

3.2. Nguy cơ xung đột môi trường do ô nhiễm môi trường làng nghề

(1) *Nguy cơ xung đột do chất thải rắn làng nghề*

Trung bình mỗi ngày, lượng chất thải rắn phát sinh từ hoạt động sản xuất của làng nghề từ 35 đến 40 tấn, chủ yếu gồm xỉ than và xỉ nhôm [6]. Toàn bộ lượng chất thải rắn phát sinh không được thu gom, xử lý mà đổ bừa bãi ra môi trường xung quanh và phần đất nông nghiệp dọc hai bên đường giao thông của xã, thôn lân cận [8].

Theo số liệu khảo sát, tại Mẫn Xá đang tồn đọng trên 300 nghìn tấn xỉ nhôm, có 7 bãi đổ thải lớn nằm rải rác trong thôn với tổng diện tích các bãi đổ thải khoảng 76.000 m² [8]. Hiện tại các bãi thải lớn đã được quây tôn để ngăn người dân đổ chất thải. Tuy nhiên, người dân lại đem chất thải ra đổ tại các trục đường giao thông, gây mất mỹ quan, ô nhiễm môi trường, tiềm ẩn nhiều nguy cơ gây xung đột.

Tháng 5/2021, Sở TN&MT tỉnh Bắc Ninh đã yêu cầu UBND huyện Yên Phong tập trung chỉ đạo triển khai xây dựng định mức và đơn giá xử lý chất thải làng nghề (làm căn cứ lập Dự án đầu tư thu gom, vận chuyển và xử lý chất thải rắn tồn đọng tại xã Văn Môn); đẩy nhanh tiến độ lập Dự án đầu tư xây dựng khu xử lý chất thải rắn phát sinh mới trên địa bàn xã Văn Môn diện tích 3,8 ha; yêu cầu chủ đầu tư CCN làng nghề Mẫn Xá xây dựng hệ thống xử lý nước thải tập trung và khu tập kết chất thải của CCN... Tuy nhiên, Dự án khu xử lý này chưa xác định được phương án mặt bằng tổng thể do vướng mắc quy định về khoảng cách giữa khu xử lý và khu dân cư [5].

Đối với hơn 300 nghìn tấn xỉ thải tồn đọng, dù tỉnh Bắc Ninh đã bố trí kinh phí xử lý từ nguồn ngân sách sự nghiệp bảo vệ môi trường (165 tỷ đồng) [6], nhưng khó khăn lớn nhất vẫn là chưa xây dựng được định mức, đơn giá xử lý

(hiện UBND huyện Yên Phong đang phối hợp với Viện Kinh tế xây dựng thực hiện, nhưng chưa có kết quả), nên chưa tiến hành được các bước tiếp theo [6].

(2) *Xung đột do ô nhiễm môi trường làng nghề ảnh hưởng đến sức khỏe người dân*

Toàn bộ lượng chất thải rắn phát sinh hiện không được các cơ sở sản xuất thu gom, đổ bừa bãi ra môi trường, nhất là tại các khu vực ao, hồ, rãnh thoát nước... “Xã Văn Môn có khoảng 12.000 người dân. Qua theo dõi tình hình sức khỏe của người dân trong xã, ngoài số người tử vong vì ung thư còn nhiều người mắc các bệnh về hô hấp, thần kinh và các bệnh ngoài da. Về bệnh ung thư, trong năm 2021, cả xã có 31 người chết. Thực tế con số người chết vì ung thư mà trạm xá thống kê được cũng chỉ tương đối. Lý do là không ít gia đình có người mất nhưng họ che giấu, hoặc chỉ khai báo nguyên nhân khác chứ không nói tới bệnh ung thư vì ngại hàng xóm dị nghị và còn liên quan tới các mối quan hệ trong cuộc sống, công việc làm ăn” (PVS cán bộ y tế xã Văn Môn).

Các cơ sở sản xuất đa số có quy mô nhỏ, công nghệ lạc hậu, nằm xen kẽ trong khu dân cư, cơ bản không đầu tư hệ thống xử lý chất thải. Quá trình hoạt động, lò nấu nhôm sinh ra khói trắng, cùng lượng lớn xỉ nhôm, xỉ than làm môi trường ô nhiễm, gây hại tới sức khỏe. Bức xúc về vấn đề này, một người dân cho biết: “Ngày nắng cũng như mưa, các ống khói tại những lò cô đúc nhôm bốc lên nghi ngút, tỏa ra khắp nơi như những màn sương lơ lửng. Khó nhất là những hôm thời tiết thay đổi, mùi khói thải ra từ các lò đúc khiến mọi người ho khan, khó thở. Thanh niên khỏe mạnh còn đỡ chứ người cao tuổi và các cháu nhỏ không thể chịu nổi. Chúng tôi đã nhiều lần phản ánh đến chính quyền địa

phương, tỉnh và cả Trung ương nhưng tình trạng ô nhiễm không giảm” (PVS ông N.V.H. thôn Mẫn Xá).

Hậu quả là đời sống, sức khỏe của rất nhiều người dân trong xã bị ảnh hưởng, số người bị các bệnh về đường hô hấp, ung thư ngày càng gia tăng... Trong nghiên cứu về mức độ ô nhiễm môi trường làng nghề (năm 2016) của Bộ Tài nguyên và Môi trường, Mẫn Xá là 1 trong 37 “làng ung thư” của Việt Nam do chịu ảnh hưởng từ ô nhiễm nguồn nước, khí thải, rác thải [1, 4].

(3) *Nguy cơ xung đột môi trường từ Dự án CCN làng nghề Mẫn Xá*

CCN làng nghề Mẫn Xá với diện tích khoảng 26,54 ha do Công ty Cổ phần Tập đoàn Hanaka làm chủ đầu tư, tổng kinh phí 490 tỷ đồng, quy mô 3.200 lao động [6]. Đến tháng 9/2020 đã thực hiện xong giải phóng mặt bằng [8]. Theo người dân, thời điểm thu hồi đất nông nghiệp cho Dự án, chủ đầu tư hứa sẽ cho thuê lại đất tại CCN với giá ưu đãi 4 triệu đồng/m² [6]. Tuy nhiên, sau đó giá thuê đất đã tăng lên gấp 2 - 3 lần, thậm chí gấp 6 lần giá thuê tại các khu công nghiệp cùng địa bàn.

Người dân tỏ ra bức xúc: “Trước khi thực hiện xây dựng CCN làng nghề, chúng tôi được trả tiền đền bù 150 triệu đồng/360 m², nhà đầu tư hứa chỉ lấy 4 triệu đồng/m² tiền thuê đất tại CCN trong 50 năm. Tuy nhiên, xây dựng xong CCN, chủ đầu tư đưa ra giá thuê đất tới 9-10 triệu đồng/m². Chủ đầu tư quá lợi nhuận” (PVS. N.X.H. thôn Mẫn Xá). Nhiều hộ sản xuất tại thôn Mẫn Xá, dù muốn di chuyển xưởng sản xuất ra CCN làng nghề nhưng chưa thể thực hiện được do giá thuê cao “Ai cũng biết di chuyển ra CCN thì làng xã, nhà cửa đỡ ô nhiễm hơn, nhưng người dân chúng tôi biết lấy tiền ở đâu? Giờ ra đó xây xưởng làm ăn phải có vài tỷ đồng.

Trong khi đó, tại CCN đang xảy ra tình trạng, người thuê đất không phải là cơ sở sản xuất, kinh doanh như quy định mà là cá nhân đứng ra thuê rồi cho thuê lại để hưởng lợi nhuận” (PVS ông M.V.P thôn Mẫn Xá). Điều này tiềm ẩn nhiều nguy cơ, gây bức xúc cho người dân trong làng và các chủ đầu tư từ nơi khác tới thuê đất.

Theo kết luận của Sở Xây dựng tỉnh Bắc Ninh, nhiều công trình tại CCN làng nghề Mẫn Xá làm sai quy hoạch được duyệt, mặc dù chưa đủ các điều kiện bắt buộc về hạ tầng kỹ thuật BVMT (như hệ thống xử lý nước thải, khu lưu trữ chất thải rắn phát sinh...) nhưng CCN vẫn đi vào hoạt động [5, 6]. Từ đây, những bãi tập kết xỉ thải trái phép lại phát sinh thêm, thậm chí là nỗi lo về một “Mẫn Xá thứ 2” ngay trong chính CCN làng nghề này.

(4) Nguy cơ xung đột trong xử lý vi phạm về BVMT làng nghề

Từ năm 2021 đến nay, UBND xã Văn Môn đã xử lý 16 vụ đổ thải trộm xỉ nhôm ra môi trường (phạt khoảng 1 triệu đồng/trường hợp vi phạm). Tuy nhiên, do lực lượng mỏng, cùng với các trang thiết bị, kỹ thuật chuyên môn của cán bộ xã hạn chế, các vụ đổ thải vẫn diễn ra thường xuyên. Sau khi bị cấm đổ thải vào bãi xỉ phía sau làng, các đối tượng lại đổ ra nơi khác, hình thành thêm các bãi thải mới, khi bãi cũ còn chưa kịp xử lý [8]. Do đó, tình trạng ô nhiễm, đổ thải gần như không thuyên giảm. Phần nào là bởi chính các quy định hiện nay về quyền hạn, trách nhiệm cũng như chế tài đối với các loại vi phạm trong lĩnh vực môi trường đã hạn chế chức năng của cấp xã. Theo quy định, cấp xã có hai chức danh có thẩm quyền xử phạt vi phạm hành chính là Chủ tịch UBND và Trưởng Công an. Với các trường hợp xả thải gây ô nhiễm môi trường ở mức nghiêm trọng, việc cấp xã chỉ có thể xử phạt tiền

đến 10% mức tiền phạt tối đa gần như không đủ sức răn đe [9]. Phần lớn các trường hợp vi phạm xảy ra, khi muốn xử phạt thì xã Văn Môn phải báo cáo lên UBND huyện Yên Phong, rồi chờ chỉ đạo từ trên xuống; vì thế việc xử phạt bị chậm trễ, không đạt được hiệu quả như mong muốn.

Năm 2021, UBND huyện Yên Phong đã tham mưu và trình UBND tỉnh Bắc Ninh ra Quyết định xử phạt hành chính là phạt tiền (đợt 1 đối với 05 cơ sở tại thôn Mẫn Xá, với tổng mức phạt tiền là 875 triệu đồng) và hình thức xử phạt bổ sung là đình chỉ hoạt động 09 tháng [5]. Tuy nhiên, đến nay các hộ gia đình, cá nhân chưa thực hiện nội dung quyết định, trong khi chế tài cưỡng chế gặp rất nhiều khó khăn [6].

(5) Nguy cơ xung đột môi trường với các địa phương lân cận

Xỉ nhôm cũng là nỗi lo thường trực của những người nông dân đang canh tác lúa ở các thôn khác trong xã Văn Môn. Theo phản ánh của người dân (không làm nghề): “Chúng tôi canh tác lúa cạnh bãi xỉ thải nhôm. Sống ở làng này bao năm tôi chứng kiến rất nhiều lần các đối tượng đổ xỉ nhôm, cứ vừa dọn xong thì lại bị đổ. Chúng tôi cũng bức xúc lắm, cũng kêu ca nhiều nhưng cũng chẳng biết phải làm thế nào cả” (PVS ông N.V.K. thôn Tiên Thôn, xã Văn Môn).

Ngoài ra, theo Phòng TN&MT huyện Đông Anh (Hà Nội), nhiều hộ dân thôn Vân Diêm (xã Vân Hà) và thôn Thụy Lôì (xã Thụy Lâm) đã phải chịu ảnh hưởng do môi trường bị ô nhiễm trầm trọng bởi việc đốt rác thải và sản xuất làng nghề của người dân thôn Mẫn Xá và Quan Độ (xã Văn Môn, Yên Phong, Bắc Ninh) gây ra [3]. Tình trạng này diễn ra nhiều năm qua, nhưng đến nay chính quyền các địa phương vẫn không có biện pháp xử lý triệt để, gây bức xúc trong nhân dân. “Việc đốt rác tại xã Văn Môn diễn ra

suốt ngày trong nhiều năm, khiến không khí trong thôn luôn ngột ngạt, nhất là mùa hè. Hai năm gần đây, khi người dân phản ánh quá nhiều, thì người dân xã Văn Môn chuyển sang đốt từ chiều tối cho đến sáng hôm sau. Lửa cháy rừng rực kèm theo những cột khói đen cao vút, khét lẹt theo gió lửa hết vào thôn, ảnh hưởng nghiêm trọng đến cuộc sống của người dân chúng tôi” (PVS ông N.V.K. thôn Thụy Lôi, xã Thụy Lâm, huyện Đông Anh, Hà Nội).

Từ năm 2015 đến nay, UBND huyện Đông Anh liên tục gửi công văn, đồng thời làm việc với Sở TN&MT tỉnh Bắc Ninh, UBND huyện Yên Phong, UBND xã Văn Môn và các cơ quan chức năng bàn, thống nhất biện pháp giải quyết tình trạng đốt phế thải tại xã Văn Môn gây ô nhiễm môi trường đối với người dân xã Văn Môn, xã Thụy Lâm; UBND thành phố Hà Nội cũng đã có văn bản gửi UBND tỉnh Bắc Ninh đề nghị phối hợp chỉ đạo giải quyết ô nhiễm môi trường không khí do việc đốt phế liệu và sản xuất của làng nghề Văn Môn... nhưng tình trạng ô nhiễm chưa được giải quyết dứt điểm, khiến nhân dân bức xúc. Người dân hai xã Văn Môn và Thụy Lâm đề nghị sự vào cuộc quyết liệt hơn nữa của các cơ quan có thẩm quyền để giải quyết dứt điểm tình trạng trên, trả lại môi trường sống trong lành cho nơi đây.

3.3. Đề xuất giải pháp giải quyết xung đột môi trường làng nghề Mẫn Xá

Thứ nhất, đẩy nhanh tiến độ xử lý chất thải làng nghề: Huyện Yên Phong cần phối hợp với các sở, ngành chức năng đẩy nhanh tiến độ thực hiện Đề án tổng thể xử lý ô nhiễm môi trường xã Văn Môn; Dự án thu gom, vận chuyển và xử lý chất thải rắn tồn đọng làng nghề Mẫn Xá. Đây được xem là giải pháp khả thi trong lộ trình làm sạch môi trường tại xã nghề Văn Môn vốn rất

bức xúc về ô nhiễm môi trường đất, nước, không khí hiện nay.

Sở TN&MT tỉnh Bắc Ninh và UBND huyện Yên Phong cần sớm ban hành đơn giá xử lý chất thải rắn làng nghề Mẫn Xá.

UBND huyện Yên Phong cần nghiên cứu, chỉnh sửa Dự án đầu tư xây dựng khu xử lý chất thải rắn sinh hoạt và chất thải làng nghề Văn Môn theo hướng xây dựng Khu tập kết, vận chuyển, xử lý; tăng cường công tác tuyên truyền, vận động người dân thực hiện nghiêm quy định về BVMT.

Thứ hai, tăng cường các giải pháp bảo vệ sức khỏe nhân dân: Yêu cầu 100% cơ sở sản xuất phải có báo cáo đánh giá tác động môi trường, có giấy phép môi trường hoặc đăng ký môi trường theo đúng quy định. Các cơ sở tái chế kim loại trong làng nghề Mẫn Xá phải đầu tư hệ thống xử lý khí thải bảo đảm quy định mới được phép hoạt động. Vận dụng linh hoạt chính sách hỗ trợ của tỉnh trong đầu tư hạ tầng kỹ thuật BVMT; hỗ trợ chuyển đổi ngành nghề sản xuất, thay thế dây chuyền, công nghệ cũ, lạc hậu.

Xã Văn Môn cần xây dựng hương ước, quy ước và tổ chức ký cam kết đối với các hộ sản xuất về bảo đảm vệ sinh môi trường.

UBND huyện Yên Phong cần phối hợp chặt chẽ với các đơn vị liên quan tiến hành thanh tra, kiểm tra thường xuyên, đột xuất để kịp thời chấn chỉnh và xử lý nghiêm minh đối với các trường hợp vi phạm BVMT làng nghề.

Thứ ba, giải quyết mâu thuẫn tại CCN làng nghề Mẫn Xá: Với quan điểm không khuyến khích các cơ sở sản xuất hoạt động trong khu dân cư, tạo mọi điều kiện thuận lợi để các cơ sở sản xuất di dời hoặc chuyển đổi ngành nghề phù hợp với thực tiễn. Đối với Dự án CCN làng nghề Mẫn Xá, chủ đầu tư (Công ty Cổ phần Tập đoàn

Hanaka) cần rà soát diện tích đất đã cho thuê, yêu cầu các cơ sở sản xuất, hộ kinh doanh thực hiện theo đúng cam kết; tiến hành rà soát, công khai toàn bộ dự toán đầu tư; tuyên truyền tạo sự đồng thuận trong nhân dân thực hiện việc di dời vào CCN. Yêu cầu chủ đầu tư xây dựng hệ thống xử lý nước thải tập trung, khu tập kết chất thải; các cơ sở sản xuất trong CCN làng nghề phải xây dựng công trình xử lý khí thải trước khi đi vào hoạt động.

Thứ tư, tăng cường năng lực BVMT tại xã Văn Môn: Các tổ chức đoàn thể và UBND xã Văn Môn đẩy mạnh công tác tuyên truyền nâng cao nhận thức, trách nhiệm của nhân dân, các cơ sở sản xuất thực hiện nghiêm các quy định về BVMT.

UBND xã Văn Môn cần thành lập các tổ tự quản về BVMT làng nghề (thành viên tham gia có Lãnh đạo UBND, Công an, cán bộ môi trường xã, trưởng thôn và đại diện cơ sở sản xuất...); thành lập các tổ, đội làm công tác vệ sinh môi trường, thu gom chất thải rắn; tiến tới thành lập các hợp tác xã dịch vụ môi trường để thu gom, vận chuyển chất thải làng nghề mới phát sinh.

Công an xã Văn Môn thực hiện giám sát và xử lý nghiêm những trường hợp vi phạm các quy định về BVMT; sớm lắp đặt hệ thống camera giám sát các tuyến đường chính ra vào các khu vực làng nghề và khu vực bãi thải, trực online 24/24h, kết nối với công an huyện Yên Phong và các cơ quan chức năng để kịp thời xử lý các vi phạm.

Thứ năm, phối hợp giải quyết tốt những vấn đề môi trường với các địa phương khác: Chính quyền địa phương và cơ quan chuyên môn của huyện Đông Anh và huyện Yên Phong cần nhanh chóng có giải pháp xử lý triệt để tình trạng

ô nhiễm tại bãi rác xã Văn Môn, nhằm ổn định cuộc sống cho người dân xã Thụy Lâm và xã Văn Hà. Trước hết, tăng cường kiểm soát tình trạng các hộ kinh doanh đổ phế liệu ở bờ đê, ngoài cánh đồng, sau đó đốt trộm vào ban đêm.

Các cấp liên quan như Phòng Tài nguyên và Môi trường huyện Yên Phong, huyện Đông Anh, Công an huyện Đông Anh; Công an huyện Yên Phong, UBND xã Văn Môn và UBND xã Thụy Lâm... cần xây dựng quy chế và biên bản làm việc chung với hướng xử lý vấn đề cụ thể như: UBND xã Văn Môn tiếp tục duy trì, kiên quyết xử lý vi phạm tại địa phương; phía UBND xã Thụy Lâm khi phát hiện tình trạng đốt rác sẽ thông tin cho UBND xã Văn Môn, Phòng Tài nguyên và Môi trường của hai huyện để kịp thời xử lý...

4. Kết luận và khuyến nghị

Làng nghề Mẫn Xá (xã Văn Môn) có vai trò nhất định trong sự phát triển kinh tế - xã hội của xã Văn Môn, giải quyết việc làm, nâng cao thu nhập cho người dân. Tuy nhiên, trong quá trình phát triển, làng nghề tái chế nhôm Mẫn Xá đã bộc lộ những tồn tại, đặc biệt là hệ lụy về ÔNMT, ảnh hưởng đến sức khỏe cộng đồng... từ đó tiềm ẩn các nguy cơ gây xung đột môi trường.

Thông qua những phân tích ở trên, nhóm tác giả đưa ra một số kiến nghị sau:

Sở TN&MT tỉnh Bắc Ninh và UBND huyện Yên Phong: cần sớm ban hành đơn giá xử lý chất thải rắn làng nghề tồn đọng tại xã Văn Môn; có cơ chế hỗ trợ các hộ gia đình, cá nhân, cơ sở sản xuất trong khu dân cư của làng nghề di chuyển ra CCN làng nghề tập trung; đôn đốc và tạo điều kiện thuận lợi giúp nhà đầu tư đẩy nhanh tiến độ xây dựng hạ tầng kỹ thuật CCN làng nghề Mẫn Xá, tránh tình trạng gây ô nhiễm môi trường như hiện nay.

Đối với UBND xã Văn Môn: thành lập tổ tự quản về BVMT làng nghề; xây dựng kế hoạch chuyển đổi ngành nghề, kế hoạch di dời cơ sở, hộ gia đình ra khỏi khu dân cư; đẩy nhanh tiến độ giải phóng mặt bằng dự án xây dựng khu xử lý chất thải rắn sinh hoạt và chất thải làng nghề xã Văn Môn; yêu cầu Công an

xã thực hiện giám sát và xử lý nghiêm những trường hợp vi phạm các quy định, quy chế của làng nghề và pháp luật về BVMT. Đồng thời, các cơ quan chức năng cần đẩy mạnh hơn nữa công tác tuyên truyền, nâng cao nhận thức về trách nhiệm bảo vệ sức khỏe người làm nghề và cộng đồng dân cư.

Bài báo là sản phẩm của đề tài khoa học cấp cơ sở: “Nghiên cứu xung đột môi trường tại một số làng nghề trên địa bàn huyện Yên Phong, tỉnh Bắc Ninh” do Viện Địa lý nhân văn chủ trì, TS. Nguyễn Đình Đáp làm chủ nhiệm.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hà Minh Hòa (2019), *Hiện trạng và giải pháp cải thiện chất lượng môi trường làng nghề tỉnh Bắc Ninh*, Tạp chí Môi trường, số 9/2019.
2. Khổng Văn Thắng (2013), *Môi trường làng nghề nông thôn tỉnh Bắc Ninh: thực trạng và giải pháp*, Tạp chí Khoa học Xã hội và Nhân văn, số 10/2019.
3. Nga Huyền (2022), *Đề xuất giải pháp khắc phục ô nhiễm môi trường làng nghề*, Tạp chí Thiên nhiên và Môi trường, số tháng 4/2022.
4. Sở Tài nguyên và Môi trường tỉnh Bắc Ninh (2021), *Báo cáo hiện trạng môi trường tỉnh Bắc Ninh giai đoạn 2016 - 2021*.
5. Thanh Hương (2022), *Bàn giải pháp quyết liệt xử lý ô nhiễm môi trường làng nghề Văn Môn*, Báo điện tử Thông tấn xã Việt Nam, <https://baotintuc.vn/xa-hoi/ban-giai-phap-quyet-liet-xu-ly-o-nhiem-moi-truong-lang-nghe-van-mon-20220405201737595.htm>, truy cập ngày 10/5/2022.
6. UBND huyện Yên Phong (2022), *Dự thảo Đề án tổng thể xử lý môi trường làng nghề xã Văn Môn, huyện Yên Phong giai đoạn 2022-2026*.
7. UBND tỉnh Bắc Ninh (2016), *Quy chế bảo vệ môi trường làng nghề, khu dân cư, cụm công nghiệp và kinh doanh dịch vụ làng nghề tỉnh Bắc Ninh*.
8. UBND xã Văn Môn (2021), *Báo cáo Thực trạng, các giải pháp khắc phục ô nhiễm môi trường làng nghề thôn Mẫn Xá, xã Văn Môn*.
9. UBND xã Văn Môn (2022), *Báo cáo tình hình kinh tế - xã hội năm 2021, phương hướng nhiệm vụ chủ yếu năm 2022*.
10. Vũ Cao Đàm (2002), *Xã hội học môi trường*, NXB Khoa học và Kỹ thuật.
11. Lê Ngọc Thanh, Mai Trọng Thông, Lê Văn Hương (2016), *Cơ sở lý luận và phương pháp đánh giá xung đột môi trường*, Tạp chí Khoa học và Công nghệ Việt Nam, số 8 (78), năm 2016.

Thông tin tác giả:

Nguyễn Thị Thu Hà, Nguyễn Đình Đáp - Viện Địa lý nhân văn
Địa chỉ: Số 1 Liễu Giai, Ba Đình, Hà Nội
Email: hathu.ihgeo@gmail.com; ĐT: 0974 221 257

Nhật ký tòa soạn

Ngày nhận bài: 22/5/2023
Biên tập: 06/2022